



NUORTEN ELINOLOJEN RAPORTTI 2018



Kouvolan etsivä nuorisotyö

1. Nuorten elinolot Kouvolassa 2018

Kouvolassa 15-28 -vuotiaita on 12 302 henkilöä. Arvio koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevista 15-28-vuotiaista on 1125-1875 henkilöä. (Nuorisotilastot.fi, 8.1.2019.)

Raportissa nuorista puhuttaessa tarkoitetaan tässä tapauksessa Kouvolan etsivän nuorisotyön asiakkaina olevia 16-29-vuotiaita kouvolaalaisia nuoria.

2. Etsivästä nuorisotyöstä

Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan, itsenäistymistään, osallisuuttaan yhteiskuntaan ja muuta elämäntilanteensa sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Etsivä nuorisotyö perustuu nuoren vapaaehtoisuuteen ja nuoren kanssa tehtävään yhteistyöhön. (Nuorisolaki, 3 luku, 10§)

Keskiverto etsivän nuorisotyön asiakas Kouvolassa on yhden tai useamman koulutuksen keskeyttänyt, noin parikymppinen nuori. Lähes kaikilla etsivän työn nuorista on mielenterveyden ongelmia, joillakin myös haasteita päihteiden kanssa. Tyypillisimmät asiat, joita nuorten kanssa käsitellään, ovat taloudellinen tilanne ja erityisesti Kelan tuet, jaksamisen haasteet, vaihtoehtojen kartoittaminen tilanteessa, jossa koulutus tai työllistyminen ei ole ajankohtaista, sekä arjenhallinta.

3. Nuorten elinolot etsivän nuorisotyöntyön näkökulmasta

3.1 Terveys

Etsivään työhön ohjautuu nuoria, joilla on eriasteisia mielenterveyden, mutta myös muita psykososiaalisia ongelmia. Sosiaalisten tilanteiden pelko ja ahdistuneisuushäiriöt tuntuvat estävän nuoria tulevaisuuden suunnittelussa. Etsivä nuorisotyö nähdään yhteistyökumppaneiden työkaluna nuorten arjen sisällön luojana. Nuoret tarvitsevat tekemistä päiviin, jolloin asiakas ohjataan etsivään nuorisotyöhön. Työ- tai koulukuntoisia monet nuoret eivät kuitenkaan ole, jolloin matalan kynnykset palvelut ovat niitä, mihin nuoria pyritään ohjaamaan.

”Nupolla asioita käsiteltiin keskustelemalla, aikuispuolella tehdään vain testejä, joista ei ole mitään hyötyä itselle.”

Nuoret tuntuvat usein kokevan, ettei psykiatrian poliklinikan hoitajan käynneistä ole hyötyä. Tapaamisilla käydään samat kysymykset ja tilannekartoitukset läpi joka kerta: nukutko, syötkö, otatko lääkkeitä. Tapaamiset ovat harvakseltaan, esimerkiksi kerran kuukaudessa, jolloin työskentelyssä ei päästä syvemmälle. Keskustelut jäävät pintatasolle, ja nuoret kokevat, etteivät saa käynneistä konkreettisia välineitä tai omahoito-ohjeita oman psyykkisen voinnin tueksi. Nuorille voisi käynneillä esimerkiksi kädestä pitäen opettaa ja yhdessä harjoitella, kuinka itsensä voi rauhoittaa, kun ahdistuksen tai paniikin tunne tuntuu nousevan.

”En ymmärrä, miksi psyk.polilla käynnit ovat niin erilaisia kuin psykoterapiakäynnit. Molemmissa käydään samoja asioita läpi, mutta psyk.polilta lähtiessä jää pääällimmäisenä ahdistunut olo, toisin kuin psykoterapiassa.”

Mielenterveyden tukemiseen ja psyykkisten haasteiden hoitamiseen kaivattaisiin tiiviyyttä ja jotenkin läheisempää luottamussuhdetta. Nuoret kuvaavat toisinaan, että nuorisotyöntekijälle on helpompi kertoa asioistaan, kuin psykiatrisen poliklinikan hoitajalle. Pohdimme, johtuuko tämä esimerkiksi tiiviistä yhteydenpidosta myös tapaamisten välillä viestitellen ja soitellen.

Nuorilla esiintyy myös erilaisia toiminnan ohjauksen haasteita ja neurologisia erityispiirteitä, kuten ADD tai AD/HD, jolloin elämänhallinta ja asioiden hoitaminen on haastavaa. Osalla nuorista on jo jokin neuropsykiatrisen diagnoosi. Osalla nuorista kyseisiä piirteitä on selkeästi havaittavissa, mutta diagnoosia ei ole tehty tai etsivä

nuorisotyöntekijä ei ole siitä tietoinen. Harva lopulta kertoo avoimesti erityispiirteestään, ja vielä harvempi saa käytännönläheistä tukea elämiseen neuropsykiatrisen piirteen kanssa, kuten sopeutumisvalmennusta.

Fyysinen terveys nuorilla on suhteellisen hyvä. Fyysisen terveyden rajoitukset ovat harvemmin syynä nuoren hyvinvoinnin romahtamisessa. Nuoret eivät kuitenkaan erityisesti pidä huolta omasta fyysisestä hyvinvoinnistaan. Nuoret tietävät liikunnan, ruokavalion sekä unen merkityksen hyvinvoinnin edistämässä, mutta käytännön toteutus näiden osalta ei onnistu.

Suuri osa etsivän työn nuorista kokee terveydentilansa ja hyvinvointinsa keskivertoa huonommaksi, vaikka näin ei todellisuudessa olisikaan. Yksi tähän liittyvä tekijä on se, että saatuja mielenterveyden ongelman diagnooseja ei tunnuta purkavan terveydenhuollon piirissä. Kun diagnoosi pyörii vuosia papereissa, eikä sitä nuorelle myöskään itselleen pureta, nuori omaksuu helposti esimerkiksi masentuneisuuden osaksi omaa identiteettiään.

3.2 Sosiaaliset suhteet

Nuorten sosiaaliset suhteet ovat kaventuneet. Yksinäisyys on hallitseva olosuhde, jonka taustalla on koulukiusaamista, ahdistusta ja sosiaalisten tilanteiden pelkoa. Nuoret kokevat, että yksinäisyys on yksi hyvinvointia rajoittava tekijä, mutta sosiaalisten tilanteiden pelko estää myös lähtemästä ryhmätoimintoihin. Usein sanotaan, ettei ryhmät ole oma juttu, vaan toivotaan jotakin muuta. Ideoita ei kuitenkaan muunlaiseen toimintaan oikein ole. Lisäksi on vaikeaa ajatella, miten sosiaalisia suhteita syntyisi nuorelle lisää, ellei hän käy muiden parissa. Toisaalta yksinäisyyttä kokevat myös ne nuoret, joilla kavereita jo on.

Huomioitavaa on kuitenkin se, että nuoret ovat löytäneet mm. nuorten pajan sekä Paikka-illat, ja tällaisille on tarvetta edelleen. Nuoret kaipaavat matalan kynnyksen paikkoja, joissa kohdata muita nuoria. Nuoret tarvitsevat kohtaamisalustojen lisäksi myös tukea sosiaalisten taitojen harjoitteluun.

Osalla nuorista vanhemmat ovat kiinteästi mukana arjessa, osalla ei ole yhteyttä vanhempiin ollenkaan. Niistä, jotka vielä asuvat vanhempiensa luona, tai ovat muuten tiiviisti tekemisissä, osalla on hyvä ja terve suhde vanhempiin. Toisten nuorten kanssa tehdään sen sijaan vahvasti töitä sen eteen, jotta vanhemmista irrottautuminen onnistuisi. Paikoitellen vanhemmat osaltaan vaikeuttavat nuorten tilannetta rajoittamalla nuoren toimintaa, tai suhteessa on jopa henkistä ja/tai fyysistä väkivaltaa. Esimerkiksi vanhemmat ovat estäneet nuorta muuttamasta kotoa pois, sillä se vaikuttaisi negatiivisesti vanhemman omaan taloudelliseen tilanteeseen.

Osallisuus on hyvin vähäistä. Osallisuuden kokemusta vähentää ja yksinäisyyden tunnetta vahvistaa monen nuoren sisäistämä ulkopuolisuuden tunne. Tunne on usein saanut juurensa jo lapsuudessa tai murrosiässä, ja vahvistunut iän myötä. Taustalla on usein vakavaa ja pitkäkestoista koulukiusaamista. Monet kokevat olevansa ratkaisevasti erilaisia, ns. valtaväestöstä poikkeavia, syrjäytyneitäkin. Kokemusta syrjässä olosta aiheuttavat muun muassa työttömyys, sosiaalisten suhteiden puute, ja mielenterveyden haasteet.

Joillekin nuorille helpotusta yksinäisyyteen ja kontaktia muihin ihmisiin tarjoavat digitaaliset ympäristöt. Verkkopelaamisen, erilaisten nettialustojen ja keskustelufoorumien kautta nuoret löytävät samanhenkistä ja samoista asioista kiinnostuneita ihmisiä.

3.3 Asuminen

Kouvolassa asuntotilanne on yleisesti ottaen hyvä. Harvemmin asunnottomaksi jää, ellei asunnossa ole tiukkoja erityisehtoja, kuten sijainti. Edellytyksenä asunnon saannille on, että nuoren on otettava asunto vastaan myös muualta Kouvolan alueelta kuin keskustan alueelta. Tämä ei välttämättä ole nuorille mieluisin vaihtoehto, jolloin asunnon löytäminen voi olla haastavampaa.

Nuorilla on usein korkeat kriteerit sille, millainen oma asunto tulisi olla. Erityisesti ensimmäiseen omaan asuntoon muuttavilla on utopistiset ajatukset siitä, millaisiin asuntoihin heillä on mahdollisuus suhteutettuna omiin tuloihin. Toivottaisiin sijaintia keskustasta, tai mahdollisimman läheltä, suurta asuinpinta-alaa, uusia ja

hyvännäköisiä pintamateriaaleja sekä edullista vuokraa. Usein omaan asuntoon muuttamisen prosessi aloitetaan keskustelulla ja konkreettisella budjetoinnilla siitä, millaisia tukia nuoren on mahdollista saada, ja millaisia asuntoja Kouvolan alueella siinä hintatasossa on tarjolla.

Asunnon saamista nuoren itsenäistymisvaiheessa hankaloittaa usein myös takuuvuokrasumman puuttuminen. Kelasta maksusitoumusta vuokravakuuteen ei saa perustelemalla muuttoa ainoastaan itsenäistymisellä, vaikka muuten oikeus toimeentulotukeen olisikin. Harvalla nuorella kuitenkin on valmiiksi vuokravakuuteen vaadittavaa määrää rahaa, tai mahdollisuutta sitä myöskään nopealla aikataululla säästää. Kaikki vuokranantajat eivät myöskään hyväksy maksusitoumusta, vaan vaativat takuuvuokran rahana.

Nuorten mielenterveyden ongelmat ja päihteidenkäyttö näkyvät eniten haasteena arjenhallinnassa ja asumisessa. Asuntoa on vaikea pitää siistinä, ja hankalimmissa tapauksissa vuokrat ja laskut jäävät maksamatta tai toimittamatta Kelaan. Monille etsivän työn nuorista tuettu asuminen voisi olla tarpeellinen tuki, mutta nuoret eivät usein halua sitä. Perustoimeentulotuen siirryttyä Kelaan, on maksamattomien vuokrien määrä lisääntynyt, koska sosiaalitoimi ei enää pysty niitä valvomaan samalla tavalla kuin aikaisemmin.

Tilanne asumisen suhteen on kaikista haastavin heillä, joilla on vuokrarästejä. Maksamattomat vuokrat johtavat lopulta häätöön, ja uutta asuntoa on hyvin haastavaa löytää. Usein näissä tapauksissa on taustalla päihteiden ongelmakäyttöä.

Nuoret päihteidenkäyttäjät (hoitoon tai irti päihteistä haluavat) eivät halua asuntoa seuduilta, joissa he tietävät, että päihteitä on runsaasti tarjolla tai että naapurustossa on päihteidenkäyttäjiä. Toisaalta se on myös osa päihteistä irtautumista, jolloin on hyvä tiedostaa se, että millaiset riskit asuinpaikalla on kullekin.

3.4 Kouluttautuminen ja työelämä

Hyvin monilla etsivän nuorisotyön asiakasnuorilla on yksi tai useampi keskeytynyt ammatillinen tutkinto. Osalla nuorista kuitenkin voi olla tutkinto, mutta alalla ei ole

riittävästi työpaikkoja. Kuitenkin työttömyyteen on hyvin usein syynä työkyvyttömyys. Mielenterveys ja päihdeongelmat ovat useimmiten syynä työkyvyttömyyteen.

On myös huomattu, että on nuoria, joilla on korkeat kriteerit myös työpaikalle. Kaikki työtehtävät eivät kiinnosta, jolloin niistä sen perusteella kieltäydytään. Siivoustyö, myyntityö yms. ovat sellaisia, jotka eivät kiinnosta nuoria.

Sosiaali- ja terveystieteiden opiskeleminen on nuoria kiinnostava ala. Sinänsä alalla on myös työpaikkoja tarjolla. Kuitenkin sote-ala vaatii tietynlaista tasapainoa elämän tilanteeseen ja akuutit ongelmat keskeyttävät opinnot hyvin nopeasti. Usein ala ei myöskään vastaa sitä, mitä nuori on alun perin ajatellut. Opintojen edetessä onkin huomattu, ettei ala ole oikea.

Taiteenala on myös nuoria kiinnostava ala. Työpaikkoja ei kuitenkaan alalla ole, tutkinto usein kuitenkin saadaan, mutta työllistyminen on haastavaa. Taiteenalalle työllistyminen vaatii myös tietynlaista persoonallisuutta. Itsensä markkinoiminen on edellytyksenä alalla etenemiseksi. Sosiaalisten tilanteiden pelko, arkuus ja ujous puolestaan estävät itsensä esiintuomisen ja markkinoimisen suurelta osin.

Taiteenalalta valmistuneille uudelleen kouluttautuminen on vaikeaa, sillä usein ei löydy alaa, joka kiinnostaisi. Voi olla myös pettymys, ettei ole työllistynyt alalle, mihin on saanut koulutuksen.

Työllistymisen esteiksi voivat muodostua myös työelämän vaatimukset. Nuorilla voi esimerkiksi olla vuorokausirytmisi sellainen, että aamulla työhön lähteminen ei onnistu. Esimerkiksi työtoiminnasta jäädään helposti pois, jos aamulla tuntuu, ettei työpaikalle jaksa lähteä. Tietynlainen vastuu työssä käymisestä puuttuu. Oma tunne kulkee edellä. Nuori saattaa myös odottaa valmiita vastauksia ammattilaisilta sen suhteen, mikä ala hänen tulisi valita.

“AmmatINVALINNANOHJAUksesta ei ollut mitään hyötyä, koska siellä ei sanota suoraan, mille alalle voisi mennä.”

Monilla nuorilla ei tunnu olevan sisäsyntyistä motivaatiota tai kasvatuksen luomaa kykyä sietää pettymyksiä ja nähdä vaivaa asioiden eteen. Monesti myös pelätään epäonnistumista, jos asiat eivät menekään kuten on ajatellut. Tällöin nuoret katsovat paremmaksi jättää asian hoitamatta, tai vastuuttavat työntekijän tai jonkun läheisensä asiaa hoitamaan.

Esimerkiksi koulutus tai jo alkanut te-palvelun kanssa sovittu toiminta keskeytetään ns. liiallisen kuormittavuuden vuoksi. Joillekin ajatus siitä, että työpäivän tai koulupäivän jälkeen on tavallista olla väsynyt, tai että näiden johdosta aikaa omalle vapaa-ajalle jää vähemmän, tuntuu hankalalta ja kaukaiselta.

3.5 Päihteet

Päihteidenkäyttö on kahtia jakautunutta. Etsivän nuorisotyön asiakkaissa on huomattava osa nuoria, jotka eivät käytä päihteitä ollenkaan. Toinen puoli on niitä, joilla päihteidenkäyttöön liittyy humalahakuisuutta sekä riippuvuutta. Satunnaisia nuoria on myös, joilla päihteidenkäyttö on satunnaista.

Kannabiksen käyttöä ei myöskään usein pidetä huumausaineena, ja sen käyttöä vähätellään. Kannabiksen käyttö lisäksi yhdistettynä keskittymishäiriöihin ym. vahvistavat oireita, jolloin elämänhallinta ja asioiden hoitaminen on vaikeaa.

Päihteidenkäyttöön liittyvät lieveilmiöt ovat myös näkyvillä. Velkaantuminen, riippuvuus sekä väkivalta ovat osa aktiivisesti päihteitä käyttävien nuorten elämää.

Nuoret eivät halua laitospuoleista katkaisuhoidoa Kouvolan alueelta. Päihdehoito (Piikkisiili) ei tarjoa toiminnallista hoitoa, jota nuoret kokevat tarvitsevansa. Tärkeäksi osaksi hoitoa koetaan myös irtaantuminen elinympäristöstä tai kaveripiiristä, jossa päihteitä on helposti saatavilla.

Palvelujen kilpailuttamisessa tuntuu korostuvan palvelun edullisuus kunnalle, eikä välttämättä asiakkaan etu tai palvelun laatu. Esimerkiksi joistakin sellaisista päihdekuntoutuspaikoista, joista asiakkailta on tullut erityisen positiivista palautetta, on kaupungin kilpailutuksen myötä luovuttu taloudellisten syiden vuoksi. Pelkona on,

että kilpailutusjärjestelmä levittäytyy laajemminkin kuntoutusta tekeviin palveluihin niin, että asiakkaan vaihtoehdot kaventuvat, eikä todellinen asiakaslähtöisyys enää toteudu.

Ongelmallinen pelaaminen näkyy myös nuorten elämässä. Hallitsematon rahapelaaminen lisää erilaisia muita ongelmia, kuten velkaantumista, ja rikoskierrettä. Digitaalinen pelaaminen taas ohjaa yhä useammin nuoren vuorokausirytmiiä ja muuta elämänhallintaa. Pelaaminen on myös usein syynä syrjäytyneisyyteen ja lopulta siihen, ettei ole totuttu sosiaalisiin tilanteisiin oikeassa elämässä.

Osalla päihteidenkäyttö liittyy kaverisuhteisiin kiinteästi. Niillä, joilla on kavereita enemmän, on myös enemmän päihteidenkäyttöä. Päihteiden käyttö on yhteydessä sosiaalisiin tilanteisiin.

3.6 Arjen kokemuksia ja näkemyksiä palveluista

Toivoisimme näkevämme vahvemmin etsivän työn työtettä muissakin palveluissa: kykyä astua ulos toimistoista ja virastoista, katsoa nuoren tilannetta kokonaisvaltaisemmin myös oman osaamisalan ulkopuolelta, tahtotilaa verkostoitua ja auttaa nuorta myös muiden palvelujen piiriin.

3.6.1 Byrokratia

Palvelujärjestelmä, erilaiset tukimuodot ja niihin liittyvä byrokratia on hyvin haastavaa opetella ja ymmärtää ihan työntekijänäkin. Nuorille on usein haastavaa hahmottaa tai löytää tietoa, missä palveluissa ja miten heidän tulee asioida. Toisinaan myös eri instanssien työntekijöiltä saa hyvin erilaista tietoa siitä, miten erilaisissa tilanteissa tulisi toimia, tai mitkä säädökset milloinkin koskevat mitäkin tilannetta. Byrokratiaviidakko vaatisi ehdottomasti selkeytystä ja yksinkertaistusta. Kielellisten vaikeuksien takia kaikkia kiemuroita on vaikea hahmottaa ja ymmärtää edes toiselle selittämällä, vaan toistoja tarvitaan useita.

Erityisesti Kelan tukiin liittyy monia poikkeuksia tai yksityiskohtia, jotka muuttavat sitä, mihin tukeen on oikeutettu, tai miten sitä tulee hakea. Teksti on toisinaan hyvin

vaikealukuista. Liitteiden toimittaminen koetaan välillä hankalaksi, kun ei ymmärretä mistä pyydettyjä liitteitä saa. Esimerkiksi yleisen asumistuen hakemukseen pyydetään toisinaan todistusta vuokran todellisesta suuruudesta. Käytännössä kyseistä liitettä ei tarvitse toimittaa, jos vuokra on saman suuruinen, kuin mitä vuokrasopimuksessa on sovittu. Jos vuokraa on korotettu sopimuksen teon jälkeen, tulee tällöin toimittaa kirjallinen ilmoitus vuokran uudesta määrästä. Monelle nuorelle on kuitenkin hämmentävää, kun liitettä pyydetään, ja on epäselvää mistä sellaisen saa.

Haasteellista byrokratiassa ja erityisesti tukien kannalta on myös eri statukset ja niiden määrittäminen. Kelan ja te-palveluiden silmissä on virallisesti määriteltävä, oletko esimerkiksi työtön työnhakija, opiskelija vai sairas, ja kriteerit tiettyyn statukseen saattavat olla erilaisia instituutiosta riippuen. Usein nuori saattaa pudota eri statusten väliin, tai ei saa vaadittavia asiakirjoja statuksen muuttamiseksi. Sairaspäivärahaa saadakseen on oltava sairaslomatodistus. Toisinaan lääkärit eivät kirjoita sairaslomatodistusta nuorelle, joka on työtön työnhakija, koska ei ole työtä josta sairaslomaa tarvitsisi ottaa. Kela kuitenkin vaatii sairaslomatodistuksen sairaspäivärahan maksamiseksi, ja myös te-palveluihin on toimitettava todistus, jotta ei ole työtöntä työnhakijaa koskevien, aktiivimallin mukaisten velvoitteiden piirissä.

Erityisesti vailla ammattia olevat iltalukio-opiskelijat ovat hankalassa asemassa: he eivät ole oikeutettuja opiskelijan statukseen, koska eivät opiskele päivälukiassa. Ilman ammattia oleva 25-vuotias ei ole myöskään oikeutettu työmarkkinatukeen. Tällöin heille kuuluva tukimuoto on perustoimeentulotuki. On useampi kokemus kuitenkin siitä, että Kela vaatii iltalukio-opiskelijaa rahoittamaan opintonsa jollain muulla tavoin, esimerkiksi työllistymällä. Moni on kuitenkin valinnut iltalukio-opinnot esimerkiksi juuri jaksamisen haasteiden vuoksi. Usean selvityspyynnön jälkeen Kelassa voidaan päätyä toimeentulotuen alentamiseen, jos iltalukio-opiskelija ei pysty rahoittamaan opintojaan muilla tavoin.

3.6.2 Haja-asutusalueet

Haja-asutusalueilla asuvien nuorten on haastavaa tavoittaa palveluja, sillä suurin osa niistä on keskittynyt Kouvolan keskustan alueelle. Kulkuyhteydet näiltä alueilta ovat huonot, eikä monilla nuorista ole ajokorttia tai autoa käytössään.

Palveluilta vaadittaisiin mahdollisuuksia liikkua nuorten pariin, jopa nuoren kotiin. Tällä hetkellä nuoren asiakkuus saattaa katketa siihen, ettei tämä yksinkertaisesti pääse tapaamisiin paikalle. Kuitenkin syrjäseuduilla asuvilla nuorilla on joissakin paikoissa voimavarana hyvinkin aktiivinen kyläyhteisö ja sen tuoma toiminta.

3.6.3 Suhtautuminen etsivään työhön

Eri palvelujen työntekijöiden suhtautuminen siihen, että etsivä nuorisotyöntekijä on mukana nuoren kanssa tapaamisessa, on vaihtelevaa. Osa yhteistyötahoista on tottuneita etsivän läsnäoloon tai yleensäkin yhdessä työskentelyyn. Tällöin tapaamiset ovat moniammatillisen tiimin kohtaamisia, joissa nuori saa jokaisen ammattilaisen näkökulman ja osaamisen käsiteltävään tilanteeseen tai asiaan. Osa työntekijöistä taas tuntuu kokevan etsivän läsnäolon häiritseväksi tai omaa työskentelyä haittaavana. Suhtautuminen ei aina korreloi sen kanssa, kuinka tiiviisti yhteistyötä tehdään, vaan yhdessä työskentely voi olla haastavaa myös niille tahoille, joille etsivä työ muuten on tuttua.

“Uskaltaisitko sie seuraavan kerran tulla ilman tuota henkivartijaa?”

Etsivä työntekijä ei ole paikalla arvostelemassa muun asiantuntijan työskentelyä, vaan nimenomaan tukemassa nuorta, ja varmistamassa, että tämä tulee kuulluksi. Nuori voi usein pyrkiä miellyttämään uutta työntekijää, hän ei jännityksissään uskalla kertoa todellisia ajatuksiaan, tai hänellä on käsitys, että viranomaisten ehdotuksiin on pakko vastata myöntävästi. Toisinaan nuori voi olla niin ahdistunut, ettei saa esitettyä asiaansa lainkaan. Etsivä pyrkii läsnäolollaan varmistamaan, että nuori tekee viranomaistapaamisissa sellaisia sopimuksia, joihin hän myös sitoutuu, ja jotka ovat hänen etunsa mukaisia. Lisäksi etsivä pysyy näin varmemmin kärryillä sovitusta asioista, ja voi osaltaan pyrkiä turvaamaan sen, että nuori on ymmärtänyt sovitut asiat ja niitä viedään eteenpäin.

3.6.4 Resurssit

Etsivän nuorisotyön tarkoituksena ei ole korvata muita kunnan lakisääteisiä palveluita, vaan saattaa niiden ulkopuolella olevia nuoria palvelujen piiriin ja tukea niissä asioimista. Toisinaan etsivä työ tunnutaan kuitenkin näkevän eri tahojen jatkeena, tai käytännön asioiden hoitajana. Esimerkiksi te-palvelujen asiantuntija tekee virallisen päätöksen nuoren oikeudesta työkokeiluun, ja etsivä nuorisotyöntekijä pohtii nuoren kanssa työkokeilupaiikkoja, käy niitä yhdessä kysymässä, on mukana sopimusten kirjoittamisessa ja niin edelleen. Tai sosiaalityöntekijä tekee puolivuositain nuoren kanssa asiakassuunnitelman, jossa kirjataan tavoite sitoutua päihdehoitoon. Etsivä yhdessä nuoren kanssa ottaa yhteyttä Addiktumille varatakseen ajan, vie nuoren ensimmäisille ajoille, ja seuraa jatkossakin nuoren käymistä sovitulla tapaamisilla.

Usein etsivän työn näkökulmasta sosiaalityö olisi se taho, johon pitkäaikaista tukea tarvitseva nuori olisi luontevinta ohjata. Erityisesti sosiaalityön resurssien vähyyys ja työntekijöiden runsas vaihtuvuus tulee etsivän työn arjessa usein näkyviin. Kokemuksena on se, että sosiaalityöntekijä ottaa nuoreen suurin piirtein puolen vuoden välein yhteyttä tilannetta kartoittaakseen. Tiivistä yhteydenpitoa tapaamisten välillä sosiaalityöntekijän ja nuoren kesken ei usein ole. Monesti nuorelta kysyttäessä hän ei välttämättä tiedä, kuka hänen työntekijänsä on, tai tavoittamisyrityksistä huolimatta nuori ei ole saanut tähän yhteyttä. Joskus etsivä onkin se, joka nuorelle kertoo, että hänen sosiaalityöntekijänsä on pitkällä sairauslomalla tai vaihtanut jo työpaikkaa.

Erityisen haastava tilanne on niillä nuorilla, joilla on jälkihuolto jossain toisella paikkakunnalla, kuin missä he nyt asuvat. Fyysinen välimatka työntekijän ja nuoren välillä saattaa olla satoja kilometrejä, jolloin ohjaus jää puhelimen varaan. Työntekijä ymmärrettävästi harvoin tuntee myöskään toisten paikkakuntien palvelujärjestelmää. Nuori jää käytännössä tyhjän päälle, vaikka näennäinen asiakkuus sosiaalityön jälkihuoltoon onkin. Jälkihuolto toisinaan myös ohjaa oman palvelunsa päättyessä nuoren etsivään työhön, vaikka tarve olisi aikuissosiaalityölle.

Etsivä työ on joustavaa ja kunnan tarpeisiin mukautuvaa, siksi sen rajoja onkin välillä työntekijän itsekkin vaikea hahmottaa. Etsivä työ määrittyy esimerkiksi sen mukaan, minkä ikäisiä nuoret ovat, kuinka paljon heitä on ja/tai minkä kokoinen kunta on. Tärkeää kuitenkin on, ettei työmuoto paikkaa muiden palvelujen resurssipulaa. Tällöin

lakisääteisen palvelun resurssien riittämättömyys ei tule todella näkyville niille, jotka toimintaa rahoittavat. Riittämättömyys kuitenkin välittyy useimmiten asiakkaille luukusta toiseen pompottamisena, sekä kohtaamisten ohuutena ja harvalukuisuutena. Resurssipulaa usein pyritään paikkamaan myös täysin uusilla, ja usein hankemuotoisilla toiminnoilla. Tällöin uusia luukkuja tuotetaan nuorelle vain lisää, ja kuva palvelujen vaihtuvuudesta ja hetkellisyydestä vahvistuu.

Lopulta nuorten kokemuksissa palveluista kulminoidutaan perusasioihin: kohtaamiseen ja aitoon nuorilähtöisyyteen. Nuoret kaipaavat sitä, että heitä kuullaan ja myös aidosti kuunnellaan. Nuorten negatiivisissa kokemuksissa palveluista tulevat esille se, että heitä työnnetään tekemään asioita, joita he eivät aidosti halua tai joihin he eivät ole motivoituneita, heidän tilannettaan ei ymmärretä, tai he kokevat, ettei heistä olla aidosti kiinnostuneita.

4. Käytännön kokemuksia

4.1 Kokemus osastolta

Nuori oli ollut viikon osastolla hoidossa, kun minut kutsuttiin yhteistapaamiseen. Saavuttuani osastolle lääkäri kutsui nuoren parissa toimivat ”hoitokontaktit viiden minuutin etukäteisbriiffiin” ennen tapaamista nuoren, hänen tyttöystävänsä ja lapsensa kanssa. Tässä etukäteiskeskustelussa olivat lisäksi avopuolen psykiatrinen sairaanhoitaja, osaston lääkäri, sekä nuoren omahoitaja osastolla.

Keskustelussa käytännössä käytiin läpi nuoren osastojaksoa, ja tässä minulle ilmeni, että nuori aiotaan kotiuttaa yhteistapaamisen jälkeen. Lääkäri kertoi, kuinka kyseinen nuori ”on taas näitä motivaatio-ongelmaisista”, ja hoitavat tahot yhdessä ruotivat ”nuoren olevan kuin saippua”, ettei hän sitoudu mihinkään. Toin itse esille, että nuori on sitoutunut tapaamisiin minun kanssani (ilmestynyt aina ajoissa paikalle), sekä motivoitunut kuntouttavaan työtoimintaan. Lääkäriin ja avopuolen hoitajan yhteinen lopputulema oli, että ainut heidän keksimänsä selitys nuoren käytökselle on alkava prosessisairaus, kuten skitsofrenia.

Puolen tunnin nuoren arvostelutilaisuuden jälkeen nuori, hänen tyttöystävänsä ja lapsensa pyydettiin paikalle. Yhteisesti todettiin, ettei tarvetta osastojakson jatkamiselle ole. Kukaan hoitohenkilöstöstä ei sanallakaan maininnut nuorelle, että epäilevät hänellä olevan skitsofrenia, joka ei vielä ole puhjennut.

4.2 Kokemus oppilaitoksesta

Koulu pyysi mukaan tilaisuuteen, jossa keskusteltiin nuoren opinnoista, jotka eivät olleet edenneet sovitusti, ja koulu teki päätöksen erottamisesta. Nuori selitti nykyistä tilannettaan muun muassa niin että hänen ystävänsä menehtyminen oli vaikuttanut siihen, ettei hän voinut hetkeen käydä koulussa masentuneisuutensa takia. Tilanne erottamisen osalta oli ymmärrettävää koulun näkökulmasta, mutta tapa keskustella nuoren kanssa oli negatiivinen. Koulun edustaja sanoi, että jokaiselta kuolee joku, mutta silti seuraavana päivänä tullaan työhön, kouluun tms. Nuoren näkökulmasta olisi suhtautuminen voinut olla hienotunteisempaa, vaikka tosiasia olisikin.

4.3 Kokemus poliisilaitokselta

Nuorella ei ollut lainkaan voimassaolevaa henkilöllisyystodistusta. Nuori kävi ensin itsenäisesti poliisilaitoksella tekemässä passihakemuksen. Myöhemmin hänelle ilmoitettiin, että hänen pitää tulla tekemään uusi hakemus henkilökorttia varten, sillä hänellä oli voimassa oleva matkustuskielto. Tähän mennessä Kelan maksusitoumus henkilöllisyystodistusta varten oli umpeutunut. Haimme ensin nuorelle yhdessä toimeentulotuen yhteydessä sitoumuksen Kelasta, ja kävimme paperin kanssa yhdessä poliisilaitoksella tekemässä uuden hakemuksen henkilökorttia varten. Vajaan viikon päästä nuorelle soitettiin, että hänen olisi tultava tekemään jälleen uusi hakemus, sillä myös henkilökortilla on mahdollisuus matkustaa. Menimme yhdessä nuoren kanssa poliisilaitokselle selvittämään asiaa. Laitoksella virkailija pyysi ainoastaan nuorta kirjoittamaan tyhjälle paperille käsin, että "suostun siihen, että minulle tehdään henkilökortti, jossa ei ole matkustusoikeutta", sekä allekirjoittamaan tämän paperin. Koska nuorella ei ole voimassaolevaa henkilötodistusta, on hänen vielä haettava lopullinen henkilökorttinsa poliisiasemalta.